

A Rabbi in a Church: Can an Orthodox Rabbi Attend a Presidential Convocation?

BACKGROUND

After Barack Obama's election as the 44th president of the United States in Fall 2008, preparations were underway for the inaugural festivities to be held in January 2009. An invitation was sent to a prominent Orthodox rabbi asking him to participate in the inaugural service, which was to be held in the National Sanctuary – an **Episcopalian Church**. The rabbi felt compelled to decline the invitation, noting the halachic prohibition that forbids Jews from entering a church. According to reports, the President-elect and his staff were both **startled and offended** by the refusal, but ultimately found another Orthodox rabbi who agreed to participate.

The second rabbi attended the ceremony and even recited verses from Tanach as part of the service. His participation drew criticism from certain segments of the Orthodox Jewish world, including the Rabbinical Council of America, of which he is a member. In response, the rabbi penned a letter explaining the halachic justification for his attending the service.

This packet will discuss the source and scope of the prohibition against entering a church, and examine the permissibility of this rabbi's attendance at the Presidential inauguration ceremony in the National Sanctuary.

QUESTIONS TO CONSIDER

• What reasons can you think of to explain why a Rabbi may or may not be allowed to enter a church?

THE SOURCE OF THE PROHIBITION OF ENTERING A CHURCH One source relevant to this question is the Gemara in Avodah Zarah:

Talmud Bavli Avodah Zarah 17a-17b

Rabbi Chanina and Rabbi Yonason were once walking together when they came across a fork in the road. One of the paths led past a **house of idolatry**, and the other past a **brothel** [a house where people go to visit prostitutes].

"Let's go past the house of idolatry, since it's less enticing," suggested one.

The other responded, "Lets's go past the brothel, conquer our [stronger] yetzer hara, and thereby receive extra reward."

[They then followed the latter one's advice, and passed by the brothel]...

ר׳ חנינא ור׳ יונתן הוו קאזלי באורחא, מטו להנהו תרי שבילי, חד פצי אפיתחא דעבודת כוכבים, וחד פצי אפיתחא דבי זונות.

אמר ליה חד לחבריה: ניזיל **אפיתחא דעבודת כוכבים** דנכיס יצריה,

א"ל אידך: ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין, ונקבל אגרא. כי מטו התם חזינהו [לזונות], איתכנעו מקמייהו. א"ל: מנא לך הא? א"ל: מזימה תשמור עלך חרווה חוצרכה.

SEE THIS ORIGINAL PAGE OF TALMUD ON THE NEXT PAGE

עין משפם נר מצוה

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

איסורי ביאה הל' כבן טוש"ע י"ד סי' קנ סעיף

ב נמיי שם הלי ו טוש"ע אה"ע פי' כא פעיף זן: מב ב מיי מייב מכלי עבודת כוכבים הל' ה:

רבינו חננאל

יעקב איש כפר סכניא זונה ומחיר כלב אסוריו בית הכסא לכהז גדול שרי. ממקום טנופת באו ולמקום טנופת חזרו כדכתיב מאתגן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו והודה לו על דבר זה כשביל שנתיישר בעיניו ונהנה ממנו ונתפש על זה ואמר עברתי על מה שכתוב הרתק מעליה דרכך זו המינות והרשות ואל חקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה צריד להתרחק ר' פדת הוה אמר לא עריות כלכד שוא' איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרכו לגלות ערוה: לאחוותיה אבי ידיהו ופליגא דידיה אדידיה דהא הוא דאמר אפי שום קריבה בעולם אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: לעלוקה שתי בנוח המינות והרשות כל במינות לא ישובון ואם חיים: למימרא דכל דהדר מילי ממינות אבל עוברי עבירה כגון ההיא דאתאי קמיה דרב חסדא ואמרה . ליה בנה קטן מבנה גדול הגדול ונתעברה ממנו וילדה בנה קטן וכיוצא כה עוברי עכירה אס דהחוזר מן העבירות יחיה שלא הניח זונה בעולם כו' בשעת הרגל דכר שמע הוו אומרין אלעזר אינו מתקבל בתשוכה כו׳ והיה נושא ונותז . בדעתו אם אתחנן לשמים שיבקשו עלי רחמים הם צריכין שיבקשו אחרים רחמים עליהם שכתוב כך וכך וכן כולם עד אין הדבר תלוי אלא בתשוב: מיד חזר בתשובה והניח כבכיה עד שיצתה נשמתו אלעזר כז דורדיא מזומז רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת כגון זה ולא דיו שנמחלו עונותיו אלא שקראוהו רבי מן השמים. יהא אלעזר זה בעבירה הוה דביק וכיון דהדר כיון דהוה אדיק בעבירה ר' תנינא ור' יונתן הוו אזלי לאורחא מטו לפרשת דרכים חדא פצי לבית

ויעקב איש כפר סבניא שמו. ל"ל דאין זה יעקב מינאה דפרק אין מעמידין (לקמן דף כח.) דרמא סמא לרבי אבהו דודאי

אותו דפרק כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי רכחים: מהו לעשות בית הבסא לב"ג. נראה דלאו מדאורייתא קא בעי דפשיטא דשרי דהא אפילו ריקועים דבית קדשי הקדשים הוה שרי אי לאו ריבויא דקרא בפרק כל ואסיק מפני שאמר לפניו הצלמים (לקמן דף מו:) אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי דהא אפי׳ פרה אימעיטא פרק כל הצלמים מקרא דבית ה' פרט לפרה שאינה באה לכים: הרחק מעליה דרכך זו מינות. והא דאמרי׳ בפרק כל כתבי (שבת דף קטו.) דכמה אמוראי הוו אולי לבי אבידן זהו להתווכת עמסי ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום ויכוח ומתקבלים שם חכמי עובדי כוכבים ונושאין ונותנים בדינים ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגום וכן משמע דאמר מורב נחמן אנא מינייהו ומסתפינא מינייהו ודלא כפ״ה ט שפירש בסמוך, שהוא מקום עבודת כוכנים: ופליגא דרבי פדת. וא"ת ומאי פליגא דלמא לעולם אמרו רב חסדא ור' פדת שמן התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות אבל מגזירת חכמים לריך להרחיק ד' אמות וה"נ קשיא פ"ק דשבת (דף יג.) על ההיא דאמר ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אקור אף נדה כן ועלה קאמר ופליגא דר׳ פדת דה"ר פדת לה הסרה תורה הלה קריבה של גלוי עריות בלבד ומאי קאמר וכי בא ר' פדת לומר דאשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה שרי והלא שנינו במשנה (שם דף יא.) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה לכך נראה לר"י דה"ק הכא יהתם דמה שאנו דורשים מלשון קריבה הכא ארבע אמות והתם הוא בבגדו כו' פליגא דר' פדת דלר' פדת אין לשון קריבה בין בדברי תורה בין בדברי קבלה אלא גלוי עריות ממש ואפילו אסמכתא לעשות הרחקה ד' אמות אין ללמוד ממנה: ופליגא דידיה אדידיה. ומה שהיה מיקל לעצמו היינו משום דדמיין עליה כי כשורא כדאמרי׳

> בריש פ"ב דכתובות (דף יו.): לעלוקה. לפי הפשט היינו גיהנס וכן יסד הפייט בזולת של חנוכה יקדו בהבהבי עלק ור"ת

הקשה לבפ"ב לעירובין (דף יט. ושם ד"ה והאיכא) דחשיב שמות גיהנם לא קחשיב האי לכך נראה לו (4) דשם חכם הוא כמו (משלי ל) לאיתיאל (ושם נא) למואל אבל אין לומר שהוא משמות שלמה כמו אגור וקהלת דבמדרש של ג' דברים קחשיב איתיאל בשמות שלמה ולא קחשיב האי בהדייהו: עד שאנו מבקשים עליך רחמים. לא השיבו לו כך אלא היה אומר בלבו שכך יוכלו להשיב א"נ שר של הרים היה משיב כן ס:

לבי זונות אמרו ניזיל

והנאך. ישר [הדבר] בעיניך: לכהן גדול. שפירש מביתו לפני יום הכפורים ללשכת פרהדרין" ושם היו מתקנים לו כל לרכיו: והרשות. שולטנות שנותנין עיניהן בבעלי ממון להרגן וליטול ממונן: אוחו יעקבי לא האריך ימים כ"כ אלא נראה דההוא שבא לרפאות את ורבטן. דלית להו האי דבר מינות דיעקב: לבסוף. היא נבזית בן דמא (לקמן מו) אבל יעקב מינאה דרבי אבהו יכול להיות שהוא

בעיני כל ושוכרתן. והכי משמע מאתנן

זונה קבלה קבלה מאמנן הזונה

ובאתכן זוכה ישוב להינתן: ופליגא

דרכי פדת. הני ארבע אמות דרב

מסדא: אבי ידייהו. בזרועותיהן:

אכי חדייהו. חוה. דרך בני אדם

כשיולאין מבית הכנסת מיד הוא

נושק לאביו ולאמו ולגדול ממנו

בארכובה או בפס ידיו (משום כבוד):

שלועקות מגיהנס. על רוב ייסורי

גיהנס: מינות. לועקת הבא תקרובת

לעבודת כוכבים: רשות. לועקת הבא

ממון ודורונות וארנונא ומס למלך: לא

ישובון. כל המשתמדים לעבודת כוכביסח)

אחר שנאבקו בתינות אינם שבין ואם

שבין ממהרין למות מתוך לרה וכפיית

יצרם חו גזירת מלך עליהם למות:

קלה שבקלות. עבירה קלה שבידה

זו היא שעשתה בנה קטן מבנה שונגדול

בנהן הגדול בא עליה והולידה ממנו

בנה הקטן ובאה לקבל דין ולשוב

בתשובה: כווודתה. תכריכין. לידה

לדרך (בראשים מב) מתרגמינן זוודין

לאורחא ותכריכין הן לידה לדרך

מתים: ה"ג מדקאמרה קלה שבקלות.

ולא מתה אתקפתא היא. ואיכא דמותבי

הכי אמינות אין מעבירה לא והא

ההיא דאתיא כו' ומתה ומשנינן

מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות

נמי הוה בה ומשום הכי מתה:

הרגל דכר. תשמיש. הרגל התחלה

כמו ואבות פ"ג מי"ג) מרגילין את

האדם לערוה ממשיכין [והיינו התחלה]:

הפיתה. רוח: פלי מפיתחם דעבודת

כוכבים. פתוח לפתח עבודת כוכבים

כמו (מהלים כב) פלו עלי פיהם:

דנכים

והנאך ועליו נתפסת אמר לו עקיבא הזכרתני פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי מאחד ויעקב איש כפר סכניא שמו אמר לי כתוב בתורתכם ילא תביא אתנן זונה [וגו'] מהו לעשות הימנו בהכ"ם לכ"ג ולא אמרתי לו כלום אמר לי כך ילימדני 2[כי] מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו ממקום המנופת באו למקום המנופת ילכו והנאני הדבר על ידי זה נתפסתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה יהרחק מעליה דרכך זו מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו הרשות ואיכא דאמרי הרחק מעליה דרכך זו מינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זוגה וכמה אמר רב חסדא "ארבע אמות ורבנן [האי] מאתנן זונה מאי דרשי ביה כדרב חסדא דאמר רב חסדא כל זונה שנשכרת לבסוף היא שוכרת שנאמר יובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך [ותהי להפך] ופליגא דרבי פדת דא"ר פדת ילא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד שנא' יאיש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה ייעולא כי הוה אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחתיה אבי ידייהו ואמרי לה אבי חדייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא יקריבה בעלמא אסור משום סלך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב "לעלוקה שתי בנות הב הב מאי הב הב אמר מר עוקבא [קול] שתי בנות שצועקות מגיהנם ואומרות בעוה"ז הבא הבא ומאן נינהו מינות והרשות איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא קול גיהנם צועקת ואומרת הביאו לי שתי בנות

שצועקות ואומרות בעולם הזה הבא הבא יכל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו ה"ק ואם ישובו ילא ישיגו אורחות חיים למימרא דכל הפורש ממינות מיית והא ההיא דאתאי לקמיה דרב חסדא ואמרה ליה קלה שבקלות עשתה בנה הקטן מבנה הגדול ואמר לה רב חסדא מרחו לה בזוודתא ולא מתה מדקאמרה קלה שבקלות עשתה מכלל דמינות [נמי] הויא בה ההוא דלא הדרא בה שפיר ומש"ה לא מתה איכא דאמרי ממינות אין מעבירה לא והא ההיא דאתאי קמיה דרב חסדא וא"ל [ר"ח זוידו לה זוורתא] ומתה מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי הויא בה ומעבירה לא והתניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כים דינרין בשכרה נטל כים דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר יכי ההרים ימושו והגבעות תמומינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר יכי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר ייוחפרה הלבנה וכושה החמה אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר יונמקו כל צבא השמים אמר אין הדבר תלוי אלא כי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא [והא הכא בעבירה הוה ומית] התם נמי כיון דאביק בה מובא כמינות דמיא יבכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין

אותן רבי ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא מטו להנהו תרי שבילי חד פצי אפיתחא דעבודת כוכבים וחד פצי אפיתחא דבי זונות אמר ליה חד לחבריה ניזיל אפיתחא דעבודת כוכבים מסורת הש"ם

ישו הנולריז. ב) ובמ"ל: ינ.ו. ד) ושסו, כ) ולקמו נח: ז) ויומה ב.ז. ק) בס"ה לימה לעבודת כוכבים, ש) ס"י, י) [בס"ח: רשע], כ) [וע׳ תוספות מגילה כג. ד"ה אמר יעקב וכו'], ל) [בק"א לפסול תורחסו. מ) נשם בשבת קנו. איתא מר בר יוסף). כ) ולהמו ע"ב ד"ה לכית אכירן), כ) נעי מוס' חוליו ז. ד"ה אמרן,

תורה אור השלם ו. לא תביא אתנן זונה ומחור כלב בית יי אלהיך לכל נדר כי דברים כג יט שניהם: 2. ובָל פּסִילֶיהָ יְבַּתוּ וְבָל אתנניה ישרפו באש וכל מאתנן זונה קבצה ועד אָתְנָן זוֹנָה יָשׁוּבוּ: מיכה א ז

3. הַרְחַקּ מַעְלֶּיהָ דְרְבֶּךְ וְאֵל תִּקְרֵב אֶל פְּתָח בֵּיתָה: משלי ה ח ויִהי בֶּךְ הַפֶּרְ מִן בתזנותיה ואַחריך לא זונה ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך ותהי להָפָּרְ: יחזקאל טז לד

שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יי: ויקרא יח ו

6. לְעַלוּקָה שׁתֵּי בָנוֹת הב הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא אמרו הון: משלי ל טו כָּל בָּאֶיהָ לֹא יִשוּבוּן ישיגו ארחות משלי ביט 8. כי הָהָרים יִמוּשׁוּ והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמר יי: ישעיהו נדי 9. שאו לשמים עיניכם והַבִּיטוּ אֶל הָאָרֵץ מִתְחַת בי שְׁמִיִם בָּעָשׁן נִמְלְחוּ וֹהָאָרִץ בַּנָּגִד תִּבְלָה וישביה כמו כן ימותון וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא תחת:

ישעיהו נא ו 10. וְחָפְּרָה הַלְּבָנָה ובושָה הַחָמָה בִּי מְלַךְ יִי ובירושלם ונגד זקניו וו. ונמקו כַּל צְבָא השמים וכל צבאם יבול בּנְבל עלָה מִגָּפָן וּכְנֹבֶּלָת ישעיהו לד ד

הגהות הב"ח (א) תום' ד"ה לעלוקה וכו׳ דשם חכם הוח. נ״ב והא דמוקי ליה הכא בגיהנס היינו משום דכתיב בתריה שאול ועולר רחם דף יט בד"ה והאיכא

מוסף רש"י הריכה של גלוי עריות. משמיש ממש ושבת יג.).

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

עין משפם נר מצוה

מתנות עניים הלכה ח סמג עשין קסב טוש"ע "ד קי׳ רמט קעיף ז:

רבינו הננאל

בהאי דמיפצלא בבי זונות וניכפייה ליצריז ונקבל אגרא שנא׳ מזמה תשמור טליד מדרד זמה החורה תשמור עליך אבל עבודת כוכבים נכיס יצריה: ת״ר כשנתפש ר׳ אלעזר בן תרדיון למינות אמר אלעזר בן פרטא לר" חנניה אשריך שנתפשת על דבר אחד אוי לי שנתפשתי על ה' דברים השיבו אתה נתפשת על ה׳ דברים ואתה ניצול שאתה מעסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני נתעסקתי כל העוסק בתורה בלכד רומה כמי שאין לו אלוה שנאמר וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהז מורה וללא תורה ל) מאי ללא תורה כל העוסק בתורה כלבד ואינו מתעסק במצות וגם להוציא הדין לאמיתו גם תורה אין לו: ומקשי ורבי חנניה כן תרדיון לא נתעסק בג״ח והתניא ר׳ אליעזר בן יעקב אומר לעולם אל יתן אדם מעותיו בקופה אלא אם כז ממונה עליה כר׳ תנניה בן תרדיון ופרקינן איז ודאי הימוני הוה מהימן ואע"ג דהוה עבי חסדים כדתניא מעות של פורים נתחלפו לו במעות של צדקה וחילקם לעניים ונתן אתרים למעות פורים כמו שהיה ראוי לאדם עשיר כמותו לעשות לא עשה. אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו לו מאי . טעמא תנית וגנבת. כלומר חכם שונה וגנב. אמר להו דרך כני ישראל או סופר או בעל סייף שניהם וכיון שאני בעל סייף (גם) איני תכם שונה אמרו לו והלא קוראין שבאורגים אני ולפיכד קורין אותי רכי של אורגים הביאו לפניו שתי פקעיות של מטוה אמרו לו איזו של שתי ואיזו ופרחה וישכה לה זיכורית זיבורא על של שתי אמר :א דשתיא הא דערבא כי אכידו. פיי לשכה בבית עבודת כוכבים שלהן ומתקבצין שם כל בעלי חכמה ודנין בדברי חכמה עוד אמרו לו למה שיחרות עכדך בדתן של ישראל. פי׳ פתקוהו בד׳ מאה פרסי שדרוהו פרוונקא במקום רחוק ת' פרסי. אתיוהו לר' חנניה רו חרדינו אמרו ליה אמאי עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי גזרו עליו שריפה

מורה ואפשר שכו הי' ג"כ גי'

ביזיל אפיתחא דבי זונות. מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב אל תקרב אל פתח ביתה ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים שהרי היה רולה ללכת יותר - בההוא שבילא ולא ניזיל אפיתחא דבי זונות שלא ישלוט בנו ילר

> דו אדוה. מוכח מדכתיב ללה אלהי אמת והדר כתיב ללא תורה משמע דברישה קהמר הע"פ שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים:

ובגמילות חסדים לא עסק. תימה מאי פריך מלדקה הלא ב' דברים הם כדאמרינן בסוכה (דף מט:) לדקה לעניים גמילוי חסדים בין לעניים בין לעשירים וי"ל דמ"מ משמע ליה דמי שרגיל בזחת עוסק הוא גם בואת: אלא א"ב מסונה עליה כו'. ומסתמא גם משלו סיה נותן הרבה: בועות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה. פירש רש"י לשון אחר מעות של סעודת פורים וקשיא כי לא מלינו בכל התלמוד שמוכיר מעות של סעודת פורים וגם (ו) שפירש רש"י מעות של פורים שהפריש הוא לסעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של נדקה והזכירו לטובה על כך וקשה כי זה חסר מן הספר ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של לדקה היה לו לומר וגם ללשון ראשון שפירש מגבת פורים וחלקתי לעניים ללדקה ואני פרעתי משלי של פורים קשה דעיקר מלוה חסר מן הספר לכך נרחה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פורים והיה סבור שהוא של לדקה ומכר שהם של מגבת פורים ואפילו הכי לא חזר בעלמו וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של לדקה כלום מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבצם וזימנס להם ולפי זה עיקר המלוה היא בשעת חלוקה אע"פ שנזכר לא רצה לביישם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכים של פורים ולשון נתחלפו כמו (ב"ב דף יו.) אויב באיוב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח איוב וכך היה סבור שהם של פדקה ומכר שהם של מעות פורים: רבן של תרסיים אני. פ״ה גרדיים

וכן מוכח כל הסוגיא אבל בסוכה פרק החליל (דף נא:) מונה תרסיים בפני עלמן וגרדיים בפני עלמן ול"ל ששלשה מיני תרסיים הם דגרדיים נקראין תרסיים כדמוכח הכא וגם לורפי נחשת נקראים תרסיים כדמוכח בפ' אלו טריפות (חולין דף מ:) דהעלה עליה מטלית של תרסיים והוא עור שמשימין לפניהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא חם מאד והם אותם דפרק החליל (שם דף נא:) שמונה כל האומניות בפני עלמן וגם במגילה פרק בני העיר (דף כו.) מעשה בבית הכנסת של תרסיים כי לורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע פ' המדיר (כתובות דף עו.) דקת חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוליא ועוד יש אומה אחת שכולם נקראו טרסיים כדאמרינן מגילה (דף יג:) בגתן ותרש שני טרסיים היו ומספרים בלשון מורמי: אתיא זיבורתא.

דנכים ילריה. נשחט ילרא. אנשי כנסת הגדולה בקשו רחמים ונמסר בידם והרגוהו כדאמרי' בד' מיתות בסנהדרין (דף סד.). כלומר ניזיל אפיתמא דבי זונות: כל העוסק בתורה כלבד דומה כמי שאין הרע: איכנעו זונות מקמייהו. נכנסו מפניהם לקובתן: מנא לך

מיסתפית מילר הרע: זימה ומתרגמי' עלם חטאין. עלת הוא תרגום של זימה תבונה תגצרבה: (ב) היא וחטאין הוא תוספת התרגום מפרש שעלה זו רעה היא של חטא. אלמא דזימה היינו לשון עלה ותורה נקראת עלה דכתיב (ישעיה כח) הפליא עלה הגדיל תושיה ומשמע תורה תשתור עליך: מוימה (ג). מן הזנות: משמור עליך חורה. דקיפיה דקרא תבונה תנלרכה מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרהור חטא ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה: על ה' דברים. חמש עלילות הן שוחלין עלי: כמי שחין לו חלוה. להגן עליו: ה"ג מאי ללא (ד): ר' חנינא בן תרדיון גבאי של לדקה הוה: מעות של פורים. שגביתי מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים ותנן (ב"מ דף עח:) אין העני רשאי ליקח מהן רלועה לסנדלו: נפחלפו לי במעות של לדקה. וסבור הייתי שהן של לדקה וחלקחים לעניים שלא לסעודת פורים ואני פרעתי משלי [את] של פורים. ל"א מעות שלי לפעודת פורים נתחלפו לי במעות של לדקה וסבור הייתי שהן של לדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של לדקה: גנבת. גנב ולסטים היית: מדהא לימה. כשם שחין השני׳ בי דהח חין שתיהן באדם אחד כך אין חבירת׳ בי והחומר לכם עלי שקרן נמלא בדבריו: מ"ט קרו לך רכי. הרי עלילה שלישית: טרסיים. גרדיים: קיבורי. פקעיות לימשיל״ש: הי דשתים כי דערבת. איזה של שתי ואיזה של ערב: אתה זיכורה. זכר אותיבא על דערבה: והתהי זיבורתה. נקבה אומיבא על דשתיא. והבין שהוא נס הנעשה (ס) שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר: לכי אכידן. בית שאוכלין ושוחין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא לריכה ומתנדבין: עבדך לחירות. והן גזרו על כך לפי שהוא דת יהודית: אירמי ליה. לההוא גברא: בישוחיה הוא דקא אחוי. רשעך תראה ותודיע שרשע אתה והוא ינצל ע"י נק: הוה כתיכה ההוה (יומה) היגרתה. דבעו חשובי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן שדרוה ההוא שעתא בידיה דההוא גברא: פתקיה. אליהו וזרקו ד' מאה פרסי למען לא ישוב ןעוד לביתו] כמו (כ"ה דף כה.) שקל קלא פתק ביה: עליו לשריפה. למה

נענש כך לפי שהיה הוגה את השם

באומיומיו דורשו בארבעים ושתים

אותיות ועושה בו מה שהוא חפן:

להתלמד

הא. דסמכת אנפשך למיתי הכא ולא 2. ערות אשה ובתה לא

הגהות הב"ח (א) גמ' ה"ק מזמה מדבר זימה: (3) רש"י ד"ה זימה וכו' של זימה שהתרגום כצ"ל ותיכת היא נמחק: (ג) ד"ה מזימה מדבר זימה מן מטמ: (ד) ד"ה ה"ג מאי ה הס"ד: ואתא וכו" ללה תורה (ס) ד"ה ואתא וכו' הנעשה לו שהשתי: (ו) תום' ד"ה מעות וכו'

מסורת הש"ם

ל) ב"ב י:, כ) וגר׳ יעב"ד

הימונין, ג) נלקמן יח.ן,

ד) וכתובות סו.ו.

תורה אור השלם

ו. מומה תשמר עליף

תגלה את בת בנה ואת

פת בתה לא חקח לנלות

ערותה שארה הנה זמה

גם זאת מעם

צבאות יצאה הפליא עצה הגדיל תושיה:

4. ויִמִים רְבִּים לִישְׁרָאֵל

ללא אלהי אמח וללא

5. ראה למדתי אתכם

חקים ומשפטים באשר

צוני יהוה אלהי לעשות

כַן בַּקרב הָאָרץ אַשֶּׁר ייאָר אַתם בָּאים לְרשתָה:

דרדי הימים ר מו ג

בהן מורה וללא תורה:

לעזי רש"י

ונס מה שפי' לש"י:

ולימוישיל"שן. (של חוט).

מוסף רש"י של פורים. כזערת שהנחתים לסעודת פורים. ומלחמים נתחלפו לי. לעניים שארנקי של לדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של נדקה אורגים מויד וב.).

דנכים יצריה א"ל אידך ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא כי ממו התם חזינהו [לזונות] איתכנעו מקמייהו א"ל מנא לך הא א"ל ימזימה תשמור עלך תבונה תנצרכה א"ל רבגן לרבא מאי מזימה אילימא תורה דכתיב בה יזימה ומתרגמינן עצת חמאין וכתיב יהפליא עצה הגדיל תושיה אי הכי זימה מבעי ליה ה"ק (י) מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה ת"ר כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון א"ל ר' אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בז תרדיוז אשריד שנתפסת על דבר אחד אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים א"ל רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה [בלבד] וכדרב הונא דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר יוימים רבים לישראל ללא אלהי אמת [וגו'] מאי ללא אלהי אמת שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה ובגמילות חסדים לא עסק והתניא ירבי אליעזר בן יעקב אומר ״לא יתן אדם ⁰ מעותיו לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן תרדיון יהימנוה הוא דהוה מהימן מיעבד לא עבד • והתניא יאמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים מיעבד עבד ייכדבעי ליה לא עבד אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו מ"ט תנית ומ"ט גנבת אמר להו אי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא ומדהא ליתא הא גמי ליתא ומ"מ קרו לך רבי רבן של תרסיים אני אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתיא זיכוריתא אותיבא על דשתיא ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא אמר להו האי דשתיא והאי דערבא א"ל ומ"ם לא אתית לכי אבידן אמר להו זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם [אמרו] ועד האידנא כמה סבי איתרמום אתרחיש ניסא ההוא יומא אירמס חד סבא ומ"ט קא שבקת עבדך לחירות אמר להו לא היו דברים מעולם קם חד [מינייהו] לאסהודי ביה אתא אליהו אידמי ליה כחד מחשובי דמלכותא א"ל מדאתרחיש ליה ניסא בכולהו בהא נמי אתרחיש ליה ניסא וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי ולא אשגח ביה קם למימר להו הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי קיםר ושדרוה על ידיה דההוא גברא אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פרסי אזל ולא אתא אתיוהו לרבי חנינא כן תרדיון אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא אמר להו יכאשר צוני ה' אלהי מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל כתו לישב בקובה של זונות עליו לשריפה שהיה

רש"י וכמו שהגיה הכ"ח יאמנס מדברי התום' נראה פי׳ בקונטרס זיבורא זכר זיבורתא דגרסי כגי' דילן ודו"ק.

נקבה ול"ינ שאין ניכר כ"כ במין קטן כזה בין זכר לנקבה וי"מ שהן שני מינין כמו (חולין דף סב:) חרטגול וחרטגולמא דאגמא:

Tosfos, ibid.

The Baalei Tosfos (Approx. 1200)

One can infer from here [i.e. the fact that the rabbis chose to walk in front of a brothel rather than past a house of idolatry] that it is proper to distance oneself from the entrance of a house of idol worship as much as possible. This is based on the verse, "Do not approach the entrance to its house" (Mishlei 5:8), which is homiletically interpreted earlier in the Gemara as a prohibition against coming close to a place of idolatry...

ניזיל אפיתחא דבי זונות – מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב "אל תקרב אל פתח ביתה" ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זונו דנכיס יצריה...

In light of these sources and others, the Shulchan Aruch rules:

Shulchan Aruch: Yoreh Dei'ah: Hilchos Avodas Kochavim 150:1 Rabbi Yosef Karo (1488–1575)

It is a mitzvah to distance oneself four cubits from a path leading to idolatry.

מצוה להתרחק מדרך עבודת כוכבים ד' אמות.

QUESTIONS TO CONSIDER

• The Gemara based this prohibition on a *passuk* in Mishlei. Does that make approaching a house of idolatry a *d'oraisa* (Biblically-based) prohibition or a *d'rabanan* (rabbinically-based) prohibition?

IS THE PROHIBITION D'ORAISA OR D'RABANAN?

As the source for the Shulchan Aruch's ruling, the Vilna Gaon (1720-1797) in Bei'ur HaGra cites the aforementioned Gemara's assumption (spelled out explicitly on 17b) that the verse, "Keep your path distant from it, and do not approach the entrance to its house" (Mishlei 5:8) is referring to the requirement to stay away from places of idolatry.

Since the Gemara establishes this prohibition **based on a verse from Mishlei**, it would appear that this prohibition should be accorded the status of *divrei kabbalah* (a law appearing in the Nevi'im or Kesuvim, but not in the Chumash itself), which are generally **equated with Torah law** (*d'oraisa*) with respect to their halachic application.

Indeed, the Shevilei David writes that **the prohibition against entering a house of pagan worship constitutes a Torah prohibition**, and, consequently, several halachic authorities maintain that with respect to this halachah, one must act stringently in situations of uncertainty, as is the case for all Biblically-based (*d'oraisa*) laws.

QUESTIONS TO CONSIDER

• Can you think of any circumstances in which the prohibition against entering a house of idol worship might not apply? When might a Jew be allowed to enter a house of idol worship?

FOUR FACTORS TO POTENTIALLY PERMIT ENTERING A CHURCH

As we will soon see, there are four factors which may potentially create room to permit a Jew to enter a church:

- Karov lamalchus
- Shalom malchus
- Manifestly-innocent intent
- Shituf

We will now discuss each of these factors in turn.

FACTOR #1: KAROV LAMALCHUS

In order to understand the potential exception of *karov lamalchus* in the case of entering a house of idolatry, we must first examine the parameters of a different halachic prohibition: The Torah prohibition against **dressing in the same manner as pagans, or observing pagan customs** ("*U'vichukoseihem lo seileichu* – Do not follow in their ways," Vayikra 18:13).

In discussing these prohibitions, the Shulchan Aruch offers a fascinating leniency:

Shulchan Aruch: Yoreh Dei'ah: Hilchos Chukos Ha'Ovdei Kochavim 178:2 Rabbi Yosef Karo (1488–1575)

If a person is *karov lamalchus* (deals closely with the government) and must dress in gentile clothing and resemble them [in order to advocate on behalf of the Jewish people] – everything is permissible for him.

מי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם, מותר בכל.

QUESTIONS TO CONSIDER

What is the scope of this leniency? Which exactly is permitted for such public figures who are karov lamalchus? Can such a person do anything he wants, and violate any prohibition at all?

As mentioned, the Shulchan Aruch's leniency for one who is *karov lamalchus* was issued in the context of the prohibition against Jews **adopting pagan customs or dressing like them**, and it is clear that this leniency of *karov lamalchus* applies in such cases.

At the same time, it is clear that **certain practices – such as actual idol worship – are forbidden no matter the context**.

The question thus becomes whether the Shulchan Aruch's leniency here – in the context of dressing like pagans, and following their customs – may also be applied to waive other prohibitions as well, such as the prohibition against entering a house of idol worship. May a person who is *karov lamalchus* even enter a house of idol worship, since everything is permissible for him?

PROHIBITION	LENIENCIES
Do not dress like pagans or adopt their customs.	Permitted for anyone who is karov lamalchus.
Do not enter a house of idol worship.	QUESTION: Does the above leniency apply here, too?

QUESTIONS TO

What do you think? Should the leniency of karov lamalchus apply to the prohibition against entering a house of idol worship as well?

REASONS FOR THE LENIENCY

To answer this question, we must first ask: Why does the leniency of *karov lamalchus* exist to begin with? The Beis Yosef offers two possible explanations for why one who is *karov lamalchus* is permitted to wear pagan clothing and follow pagan customs:

Beis Yosef: Yoreh Dei'ah 178 Rabbi Yosef Karo (1488–1575)

One can ask: If [wearing pagan clothing and following pagan customs] are Torah prohibitions... how could the Rabbis come along and permit these behaviors for Jews who are *karov lamalchus* [prominent public advocates]?

(1) One answer to this question is that the Rabbis have the power to permit Torah prohibitions for the sake of saving the lives of the Jewish people. By ensuring that Jewish public advocates are respected by the gentiles, the Jewish advocates will be able to step up and stop persecutions and decrees aimed against the broader Jewish community. [We can see the power of such Jewish advocates who dressed like gentiles even in Talmudic times, in various stories in the Gemara...]

ואם תאמר כיון דמדאורייתא אסירי הגך מילי ומילקי נמי לקי עלייהו היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור תורה לקרובי המלכות?

ויש לומר דמשום הצלת ישראל יש כח בידם להתיר דכשיש ישראלים קרובים למלכות עומדים בפרץ לבטל הגזירות וכדאשכחן ברבי ראובן בן אצטרובלי במסכת מעילה (יז.) וכההוא גברא דאיתא בפירקא דחסידי (תענית כב.) והנהו ת' ילדים שהיו לדוד שהיו מספרי קומי ומגדלי בלורית הנך נמי משום הצלת ישראל שרו להו דהוו אזלו בראשי גייסות לבעותי האויבים. (2) Alternatively, one could also answer this question in a different light: The Torah does not explicitly spell out the prohibition [against following pagan customs or wearing pagan clothing]. Instead, the Torah just writes the vague proscription, "Do not follow their customs..." (Vayikra 18:13). This essentially implies that the Torah is handing over to the Rabbis the power to determine the scope of this particular prohibition [and, though the prohibition applies to everyone, the Rabbis have the power to determine that it applies to different people in different ways].

ועוד יש לומר שהתורה לא פירשה דבר אלא סתמה וכתבה ובחוקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות וקרא דובחוקותיהם לא תלכו יתקיים בקרובי מלכות בדברים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות.

Why would the Torah prohibition of "Do not follow their customs..." be waived for one who works in the government? The Beis Yosef above offers two explanations:

- **1.** The presence of Jews in high-ranking positions is necessary for the protection and basic safety of the Jewish people. Adhering to the gentiles' accepted protocol even if this requires wearing forbidden attire is allowed for such high-ranking Jewish governmental advocates.
- 2. The Torah did not specify any precise parameters for this prohibition, and rather left it to the Sages to determine exactly which gentile practices are prohibited, and under which circumstances. The Sages are therefore authorized to make an exception for those who are involved in the government.

PROHIBITION	LENIENCIES
Do not dress like pagans or adopt their customs.	Permitted for anyone who is karov lamalchus, because:
	(1) His presence is necessary for the safety of the Jewish people.
	(2) The Rabbis can determine the scope of prohibition on their own, since the Torah did not specify the parameters of this prohibition.
Do not enter a house of idol worship.	QUESTION: Does the above leniency apply here, too?

QUESTIONS TO CONSIDER

Do either one of these two reasons for the Shulchan Aruch's leniency apply to the prohibition of entering a church as well?

APPLYING THE FIRST LINE OF REASONING TO DEFEND THE RABBI WHO ENTERED THE CHURCH Rabbi Michael Broyde (Hakirah 8, pg. 56), in the course of defending the aforementioned orthodox Rabbi's attendance at President Obama's inauguration, lays out his understanding of the Beis Yosef's comments:

"Of course, it is permissible to violate almost any area of halachah in order to save those in immediate, life-threatening danger. This much we know. But halachah also recognizes that sometimes, the only way to save those in danger is through a long-term prophylactic strategy. For example, one's long-term involvement is necessary in certain types of politics to allow a person access and influence in a time of need. In many of the most crucial areas of politics, if one is not close all the time, it will be impossible to become close when a need arises. Thus a Jew may join the government service, and wear – despite the Torah prohibition – gentile clothes every day, for decades, so that if a day comes when he can save G-d's chosen people, he is already wearing the right clothes, and is in the right place, at the right time. This conduct is *mutar* [permitted]."

Rabbi Broyde understands the Beis Yosef to be applying the provision of *pikuach nefesh*, which allows even Biblically-based (*d'oraisa*) prohibitions to be violated for the sake of saving human lives. In the realm of politics, a *karov lamalchus* may violate a Torah law when it is necessary to ensure that Jews are given access to influential political figures, because **this access plays a crucial role in advocacy efforts that can affect matters of life and death for the Jewish community**. Rabbi Broyde speculates that it was on this basis that many Chief Rabbis of the British Commonwealth attended formal ceremonies in Westminster Abbey, and why Rabbi Eliezer Waldenberg (1915–2006) once instructed Rabbi Broyde himself to participate in an event at the behest of the Israeli government that required his attendance in a church during services.

QUESTIONING THE DEFENSE

However, even if we accept the Beis Yosef's original contention that forbidden garb is permitted in the case of *karov lamalchus* (in the interest of saving lives), it is far from clear that this rule can be extended to **any** rabbi or Jewish figure who is offered an opportunity to have an audience with a powerful world leader.

As noted by Rabbi Kenneth Auman, the situation of *karov lamalchus* refers to people in leadership positions who would **frequently** visit and meet with members of royalty, and therefore had to maintain an ongoing relationship and rapport with the government. **This status would not necessarily be conferred upon any rabbi invited by the President, such that halachic prohibitions may be waived to permit his participation.**

FOCUSING ON THE SECOND LINE OF REASONING

Furthermore – as we saw above – aside from the provision of *pikuach nefesh*, the Beis Yosef also provided a **second explanation** for why the prohibition of following pagan customs is waived for those who are *karov lamalchus* – one which is advocated by Rabbi Dovid Segal (1586–1667), the Taz.

According to this theory, the exception of *karov lamalchus* is **unique** to the prohibitions of following gentile customs and wearing their styles of clothing, since only there did the Torah empower the Rabbis to determine the scope of the prohibition. **There is no justification to extend this leniency to the independent prohibition against entering a place of pagan worship, and it would seem that this approach would forbid** entering a Church even for those who are *karov lamalchus*.

QUESTIONS TO CONSIDER

• Can you think of any other reasons why entering a church may be permitted?

FACTOR #2: SHALOM HAMALCHUS

Aside from permitting entering a church or house of idolatry because of *karov lamalchus*, there are other exceptions to the prohibition against entering a house of idolatry which may be suggested. At first glance, one might suggest permitting attending the Presidential inauguration on the basis of a line appearing in the story of Kamtza and Bar Kamtza.

Talmud Bavli Gitin 55b-56a

Bar Kamtza reported to the Caesar, "The Jews are rebelling against you!"

The Caesar replied, "Who says? Can you prove it?"

"Sure. Send them an animal as a sacrifice, and see if they agree to offer it in their temple."

The Caesar agreed to the test, and sent Bar Kamtza back with a choice animal [lit. a third-born cow] to be brought up in the Beis HaMikdash. While on the journey, Bar Kamtza intentionally blemished the animal, in either its lip or its pupil, in a place where non-Jews would not consider it a blemish but Jews would indeed consider it a blemish [and would hence be prohibited from using it as a *korbon*].

When Bar Kamtza arrived in the Beis HaMikdash, the Rabbis wanted to offer up the blemished korbon anyway for shalom malchus – in order to preserve the peace with the government... [In the end, they decided against it out of a concern that it would lead people to think that blemished animals may be offered as sacrifices in general.]

אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא, אמר ליה לשמעיה: זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר קמצא. אתא אשכחיה דהוה יתיב, אמר ליה: מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא? קום פוק! אמר ליה: הואיל ואתאי שבקן, ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא, [דף נו עמוד א] אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך! אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך! א״ל: לא. נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר: הואיל והוו יתבי רבנן ולא מחו ביה, ש״מ קא ניחא להו, איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא. אזל אמר ליה לקיסר: מרדו בך יהודאי! א״ל: מי יימר? א״ל: שדר להו קורבנא, חזית אי מקרבין ליה. אזל שדר בידיה עגלא תלתא. בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים, ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא. סבור רבגן לקרוביה משום שלום מלכות, אמר להו רבי זכריה בן אבקולס, יאמרו: בעלי מומין קריבין לגבי מזבח! סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא, אמר להו רבי זכריה, יאמרו: מטיל מום בקדשים יהרג! אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

SEE THIS ORIGINAL PAGE OF TALMUD ON THE NEXT PAGE

מסורת הש"ם

הניזקין פרק חמישי גיטין

ומה מעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא

יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא

היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי

איריא חמאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא

יאפי' חמאת נמי דחלב ודם הוא דסליק

לגבי מזבח ואידך כהגים אכלי ליה אפי'

הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות

תנן על חמאת הגזולה שלא נודעה לרבים

שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא

לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי

ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת

נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח

מתיב רבא מבגנב והקדיש ואחר כך מבח

ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם

תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה יבחוץ

כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש

כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב

שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת

מדבריהם מי איכא אמר להו רבא יגברא

רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת

שעל ידי דבריהן באתה לו יאוקמוה רבגן

ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא

הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן

ברשותיה משעת גניבה או משעת הקרישה

למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי

הדר אמר רבא מסתברא המשעת הקדישה

ישלא יהא חומא נשכר: מתני' או לא היה

סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי

יקון וחזר ולקח מבעל

מבעל הבית וחזר

יקון מקחו קיים חילקח מן האיש

ולקח מן האשה מקחו במל מן

נותן

בידן

האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו

בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב

בית דין ונמנו ישאם שהתה בפני סיקריקון

שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה

בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון

מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון

אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון

משנה ראשונה ב"ד של אחריהם

הבית

אמרו

לבעלים רביע

ליקח אבל יש

גמ' השתא

גזירות גזרו

קמצא אזל

ליה מכדי

DE

המלחמה ואילך יש בה סיקריקון

"לקח מסיקר

מקחו

מסיקר

וחזר

במל

יהלוקח מסיקריקון

אימתי בזמן שאין

אבל נותן לבעלים רביע:

קאמר דאמר רבי אסי ג'

לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא

עין משפם נר מצוה

ל) נ"ק סח: [עד:],נ"ה ני:], ב) [יכמות לכ: וש"כ], ד) ב"כ מז: מח., כ) שם מט: כתובות דדייספיק], ז) [לקמן נח.],

מוסף רש"י

גנב והקריש כו' משלם תשלומי כפל. לגעלים, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. להל כי טכח דהקדש טנח, ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש, וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה, דחשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמגא ולה שלשה וחרבעה, וכי מדלית כפל מינייהו הוו ליה שלשה וארבעה (ב"ק סח:). המשך בעמוד הבא

תוספות רי"ד (המשד) קודמין לכל אדם די הושיב ב״ד ונמנו שאם שהתה לפני סקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח (זכה) וגותן לבעלים רביע פי׳ סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל וישראל אומד לו שא קרקע והניחני מפני שהוא ירא שלא יהרגנו וכהרוני מלחמת טיטוס שהיתה בארץ יבודה לא היחה חהריהו יש בה סקריקון. ומקשה מאי קאמר השתא בהרוגי ומהרוגי מלחמה ואילך בה סקריקון והרי יותר גדול ממה שהיה לאחר מיכז בה דין סקריקון דאמר רב יוסף שלש גזירות גזרו גזירתא קמייתא כל דלא קטיל ניקטליה אמצעיתא כל דקטיל ניתיב ליה ד' זוזי הלכר קמייתא ומציעתא כיון גמר ומקני כתרייתא מימר חכעוא ליה לדיוא פי׳ דיו ישראל מיד א"י האנס שהוא הסקריקון אין מקחו קיים שבכל שעה יכול לבוא שראל בעל השדה ומוציאה מידו ואומר לו למה קנית לתבוע את הא"י בדיו אבל זה הדיז נוהג דאוכ אונסיה ומקני ליה ככל לב והלכד קנין אבל מהרוגי מלחמה וישראל הקונה ממנו יש לו ויוציאוה מידו ואם לקח מז הסקריקון וחזר ולקח מב״ מכחו כטל שהוא אומר לו הקניתי לד ולא ככל לב אבל אם לקח תחילה מב״ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים. כי כשהקנה לו הוא תחילה בכל לב הקנה לו וכן ולקח מן האשה כדי שלא מקחו בטל שתוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא הקניתי לך בכל לכ אבל אם לקח תחילה מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. מקחו בטל והבעלים מוציאיז

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרס. דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה: היינו דקתני אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת: ב" היבי גזילות: איפכא מיבעי ליה. ועל חטאת הגזולה שנודעה לרבים שאינה

מכפרת מפני תקנת המזבח: משלם משלומי כפל. דכשגנבה חולין הואי: ואינו משלם משלומי ארבעה וחמשה. דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין תשלותי כפל ותשלותי ארבעה וחמשה נוהגין בהקדש כדילפינן בהזהב (ב"מ לף מ:): בחוץ. אי שחט בחוץ ענוש כרת: כרת מאי עבידתיה. דבשלמא לענין תשלומי ארבעה וחמשה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש קאמר אלא כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה הא קיימא לן (זבחים דף קיב.) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא: כרת שע"י דבריהם כחם לו. כרת דחורייתה כדמפרט ואזיל: אוקמוה רבנן. ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה: לגיזוסיה וולדוסיה. דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה קיימא ברשותיה גיזותיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ולא דמי פרה וולדה: מתבר' לא סיה **סיקריקון כיהודה**. סיקריקון עובד כוכבים רולח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו וחומר לו שח קרקע זו ואל תמיתני: בהרוגי המלחמה. מלחמת טיטום שהיתה בירושלים וביהודה. ובגמ' פריך מחי קאמר: מקחו בעל. דאמרי׳ מיראה עבד אי נמי השני נוח לי והראשון קשה הימנו ובגמראי מוקי לה דלא כמב ליה שטרא: לקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (ב): מקחו בטל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לכעלים רביע. ששיערו דסיקריקון מוזיל גבי׳ ריבעה: גבו׳ לה דנו דין סיקריקון. בהרוגי המלחמה דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח ממנו יש לו דין המפורש במשנתינו: דאמר רכי אמי שלש גורות גור. טיטוס בפולמוס שלו: כל דלא קטיל. ישראל כל היכא דמשכח ליה: לקטלוהו. הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם וקיימא לן מלאו וזבין זביניה זבינא (ב"ב דף מז:): מפחד. דואג לראות המלד שלא תארע מקלה בכך אם מעשה ואת: שקא דריספק. דופן של מרכבת נשים שקורין ריטוג"ה בלשון אשכנו והיא כעין עגלה דאמרינן באותו ואת בנו (חולין דף עט.) כי מעיילית לי כודנייתא בריספק: קמלא ובר קמלא. כך יהודים: דרחמיה 225

שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין לריך להביא קרבן אחר וי"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת העאם. דאיכא אכילת כהנים: דכליל היא. ואמרי מזבח אוכל

קאמר

דליחייב עלה. פירש בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עלבים וממילא מחייב השוחט בחוץ: לגיזותיה וולדותיה. ול"מ לפי׳ קודם הקדש הן שלו דהא תנן (ב"ק דף לג:) גול פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגזוה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגוז ואם נתעברה אללו משלם כשעת הגולה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיוותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשינוי קונה הכח מ"מ בשעת הקדש חוקמוה

ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב זביד דאמר אליביה שבח שעל גבי הגזילה דנגול הוי הכא דאוקמוה ברשותיה דגולן הוי אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגולן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר התם למחצה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגזלן לא נפקא מינה מידי הכא במאי דאוקמוה ברשומיה:

המלחמה. בהרוני בראשונה בירושלמי גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נתי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובקוף

פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו:

חזייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בליון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדואג שלא ישכח חלמודו וחוזר על משנתו חמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמנא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדחג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם:

גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא יוחנן מאי דכתיב יאשרי אדם מפחד תמיד ליה בדינא: אמר רבי ומקשה לכו יפול ברעה ° אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב מור מלכא אשקא יידריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא וכעל דבביה בר םעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא עבד קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר אייתי ליה בר ההוא גברא בעל רבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

אשרי אדם מפחד תמיד. נפ׳ הרואה (ברכות ס.) אמרינו 6330

ש א מיי פ״ה מהלכות איסורי מזכח הל' ז סמג לאוין שיח שיט: פא ב מיי' פ"ד מהל' גניבה הלי ו סמג עשין עא: סב ג ד ה מיי פייח מהלי

מעשה ההרבנות הלכה

שב ו מיי פכ"ב מהל' אישות הלי א ופ"ל מהלי מכירה כלי ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף יז וסימן ק מעיף ג: פד ז ח מיי' פ"י מהלי גוילה הלכה ג סמג עשין עג טוש״ע ה״מ סימן

רלו סעיף א:

תורה אור השלם ו. אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה: משלי כח יד

גליון הש"ם נם' אקמצא וכר קמצא. אסמכיה אקרא דמשלי ענין מעשה שהיה אח"כ וכן סנהדרין דף לד ע"ב מארמ בבית רשע זה פהח בו רמליהו וכו' ועייו להמו לף מה ע"ה וע"ש בתום' ד"ה וכתיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג מתני' א] לא היי סיקריקון וכו' אבל יש בידן ליקח כו'

> לעזי רש"י ייטוג"א. מרכבה.

תוספות רי"ד

ראורייתא פי׳ אכל כקטנה לא גזרי׳ דאפי׳ אי אכלה קטן אוכל נבילות היא ובקטנה יאכיל קטז בגדולה דקידושי חכמים קדושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: גדולה וכגון שלא עשה בה שום שינוי מעשה אלא בנאה בכירתו כאשר היא שאילו עשה כה שינוי מעשה עליו אלא דמים: ת"ר גזל מקעקע את כל הבירה כולה מחזיר מריש לבעליו ובה"א איז לו אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגזולה וכו'. אמר עולא דבר תורה בין נודעה ביז לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני קרבן פסול הוא דלא קרינא הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין מעשות עבודה ונמצא מזבח בטל ואי ק׳ היאך התנו ב״ר יעקור דבר תורה ולפטור את ' ה מחמאת שהוא מחויר רה מן התורה. האמרן באשה יבה שב ואל תעשה שאני לא מיעקר הוא. ורב יהודה אמר דבר תורה כין נודעה כין לא נודעה מכפרת מ״ט . אוש כדי כוי ומחוי מה אמרו

אחריהם תקנו ואמרו שהלוקת מן הסקריקון נותן לבעלים רביע ומקחו קיים דק"ל דסקריקון רבעא מוזיל גביה ויהיב ההוא . רבעא לבעלים ומקחו קיים וקייל אימתי הוא זה כשאין ביד הבעלים מעות ליקה וליוהן דמי השדה שיתן הלוקח לסקריקון אבל אם יש בידן פעות ליקח הם קודפין לכל אדם אבל מיהו בחנם אינן יכולין להוציא מידן כמו שהיו עושין תחילה כ"א שיתנו להם הדמים שנתנו לסקריקון ור' הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שדה לפני הסקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח מהסקריקון זכה ונותן לבעלים הרביע שזלול לו ואינו יכול להוציא השדה מידו אפילו בדמים שלקח מסקריקון וכו־:

קמנא. אוהבו היה שמו קמלא:

שמא יאמרו מזבח אוכל גזילות פי׳ רב יהודה מפרש מריש דמתני׳ דקתני מפני חיקוז השכים כגוז שלא נתייאשו הבעלים אפ״ה מפני תיקון השבים שלא יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא״כ בכל גזילה: **מרגני'** לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי בלחמה מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן כ״ה מקחו בטל מב״ה וחזר ולקח מן -סקריקון מקחז קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביעי אימתי כזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם

ו. ונתתי את נקמתי בֶּאֲדוֹם בְּיִד עַמִּי יִשְׂרָאֵל ועשו באַדוֹם כּאַפִּי וֹכָחֲמָתִי וְיָדְעוּ אֶת נקמתי נאם אד'ני אַלהִים: יחזקאל כה יד 2. הַרַכָּה בַךְ וַהְעֵנְגָּה אַשֶּׁר לֹא נִסְּתָה בַף רַגְּלָה הַצֵּג עַל הָאָרֶץ מֵהָתְעַנֵּג ומרך תרע עינה באיש חיקה וכבנה וכבתה:

תורה אור

ישליכו וּוְהָבָם לְגִּדְּה יִהְיָה כַּסְפָּם וּזְהָבְם לא יוּכָל לִהְצִילְם בִּיוֹם עברת יי נפשם לא ישַׂבַעוּ וּמֵעֵיהָם לא ימלאו כי מכשול עונם יחזקאל ז יט :तःतः

גליון הש"ם רש"י ר"ה גושקרא פת קיבר. עיין שכת דף כ ע"ב

לעזי רש"י טייל"א. קרום בעין הפוגע בראיה. שיאונדיי״ר משני בעל איכוח וחוחה. א"ל לא. שביקנא לך: א"ל. איהו יהיבנא לך דמי פלגא סעודתך: איכול קורלא. מלשינות: קורבנא. קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש" לרצות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:): בניב שפחים. שפה העליונה: לדידהו לא **הוי מומא.** להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אבר: דוקין. טיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישעיה מ): **יאמרו המטיל מום בקדשים יהרג**. שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו (ייקרא כב) נהרג: שנוסנוסו. סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: שדא

עגלא תילתא. כמו ושלישים על כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי׳ בריח וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו עיגלה חלחה ולה כמו שמפרש שגדל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא חילתא ביומא דשבעא פירוש יום שביעי ללידתוש:

איברא

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבגן ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה לקיםר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שדא ביה מומא "בניב שפתים ואמרי לה בדוקין ישבעין דוכתא דלדידן הוה מומא

ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיסר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה יונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא יבעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינוס קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנם לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי 🤊 כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מומלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחימי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבנן לדציבי דרב חסדא כל יאקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא יאכלבא דחימי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבגן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להגהו אמברי דחימי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתום עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאול איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחגן בן זכאי יהרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב יכספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קטלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקום נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו כך ואייתי מידי סריא ואגני גכך ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי מטו

גירא למורח. לקסום קסם כשהיה סמוך לירושלים: ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד נמי ישראל. על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה. לקנח ידיום: נקדה. נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נח.). נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): לילפו. לילית של טליתו: נגררת על גבי כרים וכסתות. שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי. בן לילית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהיה הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו להו. להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים וחד שתח: בריוני. חנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו להו רבנן. להכך בריוני: לה מסחייעה מילחה. לנצח: קמו. בריוני: קלינהו להגך אמברי. לאולרות התבואה ועלים כדי שילחמו: סמידה. סלת: חיוורסה. פת נקייה: **גושקרא.** °פת קיבר שאונדיי"ר: פרסא. פרש של גללי בהמה: ומקה. מחמת איסטניסותה: גרוגרה. מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלך את מימיה ומלאתה היא ואכלתה לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסות: הוה מתחזי. בגרונו: מאבראי. מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריה. כשגמר תעניותיו ורצה להברות עלמו: הוו מייסי ליה גרוגרוה. תאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: לבל סיקרל. כך שמו: שלח ליה. רבן יותנן בן זכאי תא לגבאי בלנעה: המר ליה. רבן יוחנן בן זכחי: עד אימסי עבדימו הכי. דלא שבקימון לאשלומי: סזי לי סקנסא לדידי. שיניחוני לנחת מן העיר: נקוט נפשך בקלירי. החזק עלמך כחולה הולא קול שחתה חולה: לישיילו כך. כמו שאתה גוסס: ואייםי מידי סריא. דבר מסריח כגון נדילה: ואגני גכך. והשכב במטתך עתך שיאמרו מת הוא ומסרים כבר: ולישיילו כך מלמידך. יכנסו תחת רגלי מטתך לשחת ולח יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתא: בעו. הכך בריוני: למדקריה. ברמחים שמח מערים הוא: אמר להו. אבא סקרא: יאמרו. הרומיים עליכם שאפילו רבן דקרו: למידחפיה. אולי יצעק:

דלאו מלכא אנא. והתעללת בי:

ל) ועי׳ מוס׳ זכחים עו: ד"ה הכא בדוקין], ב) ס"א של עין, ג) ס"ח ניחה ליה, ד) [גי׳ הערוך ערך לן ג כרים וכסתות], כ) מפתחות, ו) פרי אולר, ו) [ויקרא כב], ק) עי׳ רש״י ובחים כה. ד"ה כפורי זהב, מ) [וע"ע תוקפות בכורות יט. ד"ה דהך שלא וכו"],

> מוסף רש"י המשך מעמוד קודם

לקח מסיקריקון. מגזלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו שא קרקע זו והניחני, ומתנה זו לא הויא מתנה, דאפילו למ"ד חליוהו חבין זביניה זביני. מליוהו ויהב לא סויה מתנה (רשב"ם ב"ב מן הבעל, כל קרקעותיו משועבדים לכתובת חשתו והיום ולמתר אם ימות או יגרשנה מטרוף מלקוחות אם לא תמלא בני חורין, שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך במס' כתובות (נא:) וחזר. זה הלוקח, ולקח מן מועט והקנתו לו, כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתוכתה (רשב"ם ב"ב מט:). מקחו בטל. לא בעל בטל ממש, שכל זמן שיחיה בעל יאכל זה הלוקח אם הפירות. שהרי המוכר זמן גיבוי כתובתה וכו' ואע"פ שמשועבדין לאשה, אלא דלהכי אהני שעבוד שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה, הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי, דהוי בטל לנחרי ההוא מחח. וכשתבות לגבות כתובתה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות בטל משמע לגמרי ואפילו בחיי הבעל, ובב"ב (שם) מוקמינן לה באחת מאותן שלש שדות, או ייחדה לה לכתובתה, או כתב לה בתוך הכתובה, או שהכניסה לו שום משלה (כתובות צה.). למחר תבענא ליה בדינא. והלכד לה חנה מעות אלא גולה בחנם, והלוהם ממנו נמי לא קנה, דקרקע אינה נגזלת ברשותה דמריה ואכתי קמא אימא, ואפילו חור לקח מבעל הבית, שכתב לו שטר, או במתנה או בשטר מכירה בלא מעום. דאילו נתן מעות לבעל הכית קנה ולו' (רשב"ם עי"ש). **ביתר** עיר גדולה והיו ישראל ללין כה (תענית כו:), ע"כ שייר לעמוד הקודם

גרשקרא. פת סונין (שבת

RABBI IN A CHURCH: CAN AN ORTHODOX RABBI ATTEND A PRESIDENTIAL CONVOCATION - 9

לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי ממא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא The Magen Avraham (Rabbi Avraham Gombiner, 1635–1682) notes that this Gemara's discussion indicates that **even Torah-based** (*d'oraisa*) **prohibitions are waived in situations of** *shalom hamalchus* – when there is concern of upsetting the government authorities. If so, then entering a church could also be permitted under circumstances in which the Jews are afraid of arousing the resentment of government officials, even if we assume that entering a house of foreign worship is a *d'oraisa* prohibition.

However, Rav Elchanan Wasserman (Kovetz Shiurim, 1874–1941) is hesitant to rely on this ruling of the Magen Avraham. Other authorities rule explicitly that **Torah prohibitions are not waived for the purpose of avoiding** *eivah* (arousing the resentment of gentiles), and the Shevilei David (Rabbi Yungreis) writes explicitly that one may **not** enter a house of foreign worship even to avoid arousing resentment.

FACTOR #3: MANIFESTLY-INNOCENT INTENT Another possible factor to potentially permit entering a house of idolatry can be found in a fascinating passage in Gemara Shabbos, which tells of several sages who would visit a site called *Bei Avidan* to engage in theological disputations with gentiles.

Talmud Bavli Shabbos 116a

Rav would refuse to go to *Bei Avidan*, and all the more so to *Bei Nitzrifee*. Shmuel would go to *Bei Avidan*, but not to *Bei Nitzrefee*... Mar Bar Rav Yosef said, "I'm one of them [i.e. I can beat any of the gentiles' theological debates] and I'm not scared of them!" One time, he went to [one of these places] and found himself subject to dangerous attack...

רב לא אזיל לבי אבידן, וכל שכן לבי נצרפי. שמואל, לבי נצרפי – לא אזיל, לבי אבידן – אזיל. אמרו ליה לרבא: מאי טעמא לא אתית לבי אבידן? אמר להו: דיקלא פלניא איכא באורחא, וקשי לי. – ניעקריה! – דוכתיה קשי לי. מר בר יוסף אמר: אנא מינייהו אנא, ולא מסתפינא מינייהו. זימנא חדא אזיל, בעו לסכוניה...

SEE THIS ORIGINAL PAGE OF TALMUD ON THE NEXT PAGE

Rashi on Talmud Bavli Avodah Zarah 17b (1041–1104)

Bei Avidan is a meeting place where people would eat and drink to honor their idols... and take care of their idols' needs.

לבי אבידן – בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדבין.

SEE THIS RASHI ON THE ORIGINAL PAGE OF TALMUD ON PAGE 3

Tosfos on Talmud Bavli Avodah Zarah 17a

The Baalei Tosfos (Approx. 1200)

[In spite of the prohibition against entering a house of idolatry,] we find that many Talmudic figures **would** go to *Bei Avidan*... This was because they only went to engage the pagans in polemics and disputes, and **these places** were not places of actual worship, but rather places of gathering and discussion. The Talmudic people who did not attend such meetings did not do so out of fear that it was prohibited, but rather out of fear that the gentiles there may kill them [when angered by their arguments].

הרחק מעליה דרכך זו מינות – והא דאמרי׳ בפרק כל כתבי (שבת דף קטז.) דכמה אמוראי הוו אזלי לבי אבידן זהו להתווכח עמם ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום ויכוח ומתקבצים שם חכמי עובדי כוכבים ונושאין ונותנים בדינים ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגום וכן משמע דאמר רב נחמן אנא מינייהו ומסתפינא מינייהו ודלא כפ״ה שפירש בסמוך שהוא מקום עבודת כוכבים.

SEE THIS TOSFOS ON THE ORIGINAL PAGE OF TALMUD ON PAGE 2

Rashi identifies *Bei Avidan* as a place of idol worship. However, **Tosfos** disagrees with Rashi's interpretation, noting that this cannot be the case. Visiting a site of idol worship would violate the prohibition against entering a house of idol worship, and it cannot be that the rabbis in the Talmud visited a place of idol worship. Tosfos therefore explain that *Bei Avidan* was not a place of idol worship, but rather a site designated for disputation, and it was thus entirely permissible for Jews to enter the building.

עין משפמ גר מצוה ה א מיי פכ"ג מהלסות

שבת הלכה כז טוש"ע

או"ח סימן שלד סעיף

ם ב מיי׳ פ״ט מהלכות שאר

" ב ד חויי מיינ חתלתות

יסודי התורה הלכה ח ופ״א מהלכות תפילין הלכה

יג טור שו"ע או"ח סימן שלד

סימו רפה סעיף ה:

קעיף ג:

לעזי רש"י

רב נסים גאון

פרק ששת עשר כל

כתבי הקודש

כמאן אזל הא דא״ר

שמואל כר נחמני חצבה

עמודיה שבעה אלו ז׳

(חומשי) [ספרי] תורה

כמאן כר׳. דר׳ סבר ויהי

עצמו. א"כ על דעת רי

מתחילת ספר וידבר עד

ויהי בנסוע הארון ספר

בפני עצמו, ופרשת ויהי

בנסוע הארון ספר בפני

עצמו, ומז שם עד סוף

אונגיל"א (בחסרונות)

עכו"ם

. סעיף כא וטור שו"ע

קטו.

כל כתבי פרק ששה עשר שבת

מסורת הש"ם

א) [2"ל נחמני], ב") [חשנים כנו", ב") (חשנים כנו", ב"ל פ"א, מ"ל פ"א, מ"ל פ"א, "", פ") [עול ") [חופמה" פייד", פ") [עול ") [חופמה" פייד", פ") [עול ") [עול "), מ"ל ", פ"ל ", מ"ל", מ"ל", מ"ל ") [עול "] (ב"ל ") [עול ") [עול "] (ב"ל ") [עול "] (ב"ל ") [עול "] (ב"ל ") [עול ") [עו

תורה אור השלם

קּצְבָּה עַמּוּדֶיהְ שְּבְעָה: משלי ט א משלי ט א 1 וַיִּהִי הָעָם כְּמִתאננִים רַע

פירש רש"י פילוסיפין חכמי האומית], **ש**) [עי' חוי"ט פ"ה

דאבות משנה ד],

י זְּיָהְי הָּעָם בְּמִּוְאַגְּיִם וְע בְּאָזְנֵי יְיְ וְהִשְׁמֵע יְיְ וְיִּחָר אַפּוֹ וַתְּבָער בְּם אֲשׁ יְיְ וְתֹּאִבָּל בִּקְצָה הַמַּחְנֶה: במדכר יא א

3 ויִסְעוּ מִהַּר יִיְ דֶּרַךְ שְׁלֹשֶׁת יְמִים וְאֲרוֹן בְּרִית יִי נֹסְע לְּפִנִיהָם דְּרֵךְ שׁלְשָׁת יְמִים לְתוּר לְהֶם מנוּיוְה: במדבר י לג

גייר הדלת והמוויה שמת זכרונך כי מאתי גלית ותעלי הרחבת משְבָבַך ותבְרת לך מהם אָהַבְּהְ מִשְׁבָבַם יְד חָזִית: ישעיהו נו ח

5 הַלוֹא מְשַׂנְאֵיךּ יִיְּ אֲשְׁנָא וּבַתְּקוֹמְמֵיךּ אֶתְקוֹטְט: תחלים קלט כא

הגהות הב"ח

(d) גמ' דמקסרי מינין (השתם) קפר יוסי ומצעה מא"מו) גופייהו מצילין: (כ) שב גופייהו מצילין: (כ) שב מיניה רב יוקף: (ט ש"" הייקף: (מיניה ריהי נוסי כדכתיב לעיל מיניה ריהי בשנה השצית בחדש השני בעסרים כמדם: מר הקב"ה לא כמעות כיי מר הקב"ה לא כמעון כיי פורענות לפורענות ללו:

גליון הש"ם

במ' איבקיא להו הגליונין.
עי מנולה דף לב עיה מוקו
דייה הלוחות: שם דנייו
דייה חלוחות: שם דנייו
דייה מפוגות זכרן ויוסף
בני לעול דף זו עיה זכרו
בני לעול דף זו עיה זכרו
דייה איבירן. עי עייו דף זי דף זי דף זי דף זי דף זי דף זי די ברתקו
עייה מוקר דייה פילופופא מין.
עייה מין דייה דכה פייה:
דייה "דיה פילופופא מין.
דיה פירקנות פי' עי מקי דייה בער עי מויים פייה:
בקונמרם. עי מויים פייה דלונות:

מוסף רש"י

שאין זה מקומה. שאינה ראויה לכאן דלאו בהילכות מסעות משתעי לעיל מינה אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני: לא מן השם הוא זה. לא זה השם של טעמי הסימניות דמקומה הוא דפרשה זו במחלת מסע שנסעו מהר סיני "איירי כדכתיב הוא דפרשה זו במחלת מסע

לעיל מיניה (ג) ויהי בחדש השני בשנה

השנית בעשרים לחדש נעלה הענן

וגו'ק): ז' ספרי מורה. לפרשה זו

ספר לעצמו נמצא שלמעלה ספר

לעלמו [ושלמטה ספר לעלמו] הואיל

וזה מקומה נמלא ספר וידבר נחלק

לג' ספרים: עמידה פרשה זו. לעתיד

שיהו כל הפורעניות בטלין ולא ידאגו

לפורענות ויצר הרע בטל: מאחרי

ה'. בתוך ג' ימים למסעם התחוו

האספסוף תאוה להתרעם על הבשר

כדי למרוד בהקב"ה: הגליונין.

קלפים חלקים. וקס"ד השתא דבכל

לדדין שיהו חלקים קמיבעיא ליה כגון

חלק שלמעלה ושלמטה ושנמחק כתבו

ונעשה חלק: כלה שאני. דכיון שבלה

אף הגליון בטל וכי מיבעיא ליה

שהגליונין קיימים אלא שהכתב הלך:

ותיפוק ליה משום גליון דידיה. דהיינו

כל הספר תורה: מקום הכתב.

שנמחק: לא מבעיא לי. דודאי

מיגרע גרע דכי קדיש מעיקרא לאו

לשם גליון חלק קדיש אלא אדעתא

דכתב וכיון דחול ליה כתב פקע

מקדושתיה: של מעלה ומטה. דמתחלה

לשם חלק קדיש והשתח כשנמחק כתב

הספר נמי חלק הוא: ה"ג וחיפוק

ליה משום החוא דגייו ושדי. והכי

פירושה ותיפוק ליה דהע"ג דהין בו

כדי ללקט פ״ה אותיות הוה ליה למיתני

בברייתה מלילין משום ההוא ריום של

מעלה ומטה אלא לאו פשוט מיניה דאין

מצילין. ומשני דגייז ושדי שנחתכו

הגליונים ולא נשתייר בו אלא מקום

הכתב: שבחחלת הספר ושכסוף הספר. שכולן היו כתובין כמגילה

כס"ת ואמרי" בב"ב בפ"ק (דף יג:)

ראשו כדי לגול עמוד סופו כדי לגול

סיקף להקיף כל הכרך: מעמא אם

הידים. אם נגע בו ונגע בתרומה

פוסלה דמגזירת י"ח דבר היא (לעיל

דף יד.): דילמה הגב ס"ם. שלה

נמחק כתב הספר אלא כולו קיים

חה נגע בגליונים וכי מבעיא לן

בנמחק הספר וחין כחן קדושה חלח

משום גליון ששמשו בעודו קיים: ספרי

מינין. משרתיסל לע"ז וכתבו להן תורה

נביאים וכתובים כתב אשורית ולשון

הקודש: וספרי המינין גופייהו

מלילין. בתמיה: ספרי המינין הרי

הן כגליונים. כקלפים חלקים שלא

נכתב בהם מעולם: קודר. חותך

מתיכות הקלף מקום השם: שאפי

קאמר: שהללו. נכרים העובדים

ע"ז אינן מכירין שהרי בכך

גדלו וכך למדום אבותם: ואחר

הדלת והמזווה שמת וכרונך. זכרון

רודף לדם

להורגו.

עלמו

על

שאין זה מקומה ר' אומר לא מן השם הוא מה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר "נחמן א"ר יונתן יחצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' מאן תנא דפליג עליה דר' רשב"ג הוא דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות האשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא יויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה יויסעו מהר ה' וא"ר "חמא בר' העשונה יויסעו מהר ה' וא"ר "חמא בר' הנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים "איבעיא להו הגליונין של מ"ת מצילין אותן מפני הדליקה או "אין מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה

ם"ת מצילין אותן מפני הדליקה או "אין מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה בלה שאני ת"ש ס"ת שנמחק אם יש

בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ומים ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין נזון ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה מקום פיסו הכתב לא קמיבעיא לי דכי קדוש אגב כתב

הוא דקדוש אזל כתב אזלא לה קדושתיה כי קמיבעיא לי של מעלה ושל ממה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר ותיפוק ליה משום ההוא "דגייז ושדי ת"ש "הגליונין של מעלה ושל ממה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר מממאין את הידים דילמא אגב מ"ת שאני ת"ש יהגיליונין וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מאי לאו גליונין דספר תורה לא גליונין דספרי מינין השתא ספרי מינין גופייהו אין מצילין גליונין מבעיא הכי קאמר וספרי מינין הרי הן כגליונים גופא "הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן א"ר מרפון ""אקפח את בני ישאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת שורפן א"ר מרפון א"ר מרפון ה""את בני ישאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת

מינין הרי הן כגליונים גופא ייהגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן א"ר טרפון ®אקפח את בני ישאם יכאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן השאפי' אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנם לבית ע"ז ואין נכנם לבתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהן הכתוב אומר 1[ו]אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל ק"ו ייומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד יהלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקומם תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מדבר המאבדן בעי מיניה (o) יוסף בר חנין מר' אבהו הני ספרי דבי אבידן מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין "אין ולאו ורפיא בידיה רב "לא אזיל לבי אבידן וכ"ש לבי נצרפי שמואל לבי נצרפי לא אזיל לבי אבידן אזיל אמרו ליה לרבא מ"ם לא אתית לבי אבידן אמר להו דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ניעקריה דוכתיה קשי לי מר בר יוסף אמר אנא מינייהו אנא

ולא מסתפינא מינייהו זימנא חדא אזיל בעו לסכוניהי אימא שלום דביתהו

דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא ייפילוסופא בשבבותיה

הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת: כך אין מצילין אותן. אפיז בחול: דבי אבידן. ספרים שכתבו להם המניקים להחורכת עם ישראל ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן: אין ולא. זימנין אמר ליה אין זימנין א"ל לא: לבי נלרפי. ע"ז וכך שמה: וקשה להחורכת עם ישראל ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן: אין ולא. זימנין אמר ליה אין זימנין אין ולקחותם בקש בא: אמרי ליה ניטקריה קשה לי דוכחיה. שההא שם גומא אי נמי נסימיו וקשה לי ריחו. וכל זה שהיו מתייראין רב ורבא מלכת לבי אבידן שמא מתוך שיתווכחו יעמדו עליהם ויהרגום: מינייהו אנא. מכירי הם: 9פילוסופא. שימיף דהום

ארץ המאר אין ולאו ורפיא בידיה. כפוה הימה המשונה בפיו אם לאסור אם להמיר (פעור פינ.) און לא היה מחזיר שהשנים במדיה ממונה בפיו אם לאסור אם להמיר (פעור פינ.) און לא היה מחזיר או בידיה בשנים במדיה שהשנים במדיה בשנים ביל אין ביל או בידיה בשנים ביל אין ביל או ביל אין ביל או ביל אין ביל און ביל אין ביל אין ביל אין ביל אין ביל אין ביל און ביל אין ביל אין ביל און ביל אין ביל און ביל אין ב

RABBI IN A CHURCH: CAN AN ORTHODOX RABBI ATTEND A PRESIDENTIAL CONVOCATION - 11

פורענות ראשונה ויסעו וא"ר חנינא שסרו מאחרי השם.

"פי" בקונטרס שמחז התחילו לשחול בשר וחומר
ר"י דחין נ"ל כן חלח פורענות רחשונה כדחמר במדרש (ילמדנו)
ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היולח מבית
הספר שבורח לו והולך לו כך היו
ומר לא רזו האוח הוא בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים

הספר שבורח לו והולך לו כך היו

בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים

לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר

הקב"ה וי נסמוך פורענות לפורענות

לאו אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע

הארון ש: מפרד" מינין בו' א"ר

ביד מינין דאי כתבן מין הא אמר

ביד מינין דאי כתבן מין הא אמר

בפרק השולח (גיטין דף מה:) נמלא ביד

מין יגנו כתבו מין ישרף ודוחק

לומר דאמי כר"ט ודלא כרבנן

לומר דאמי כר"ט ודלא כרבנן

ורבי יוסי:

בר אין מצילין אותן לא מן המים

בר'. דלא מימא דוקא מן

הדליקה אין מגילין משום דאי שרית

ליה אמי לכבויי אלא אפילו היכא

דליכא למיגזר מידי אסור לטלטלן

ולהוציאן והך סיפא כרבען דלרבי

טרפון לא אינטריך:

פילוסופא. מין כדפי' בקונערס ורבינו שמע [מיהודי אחד שבא מארך יון ואמר] דבלשון

אחד שבא מארץ יון ואמר] דבלשון
יון פלוספוס הוא דוד החכמה
ואית דגרסי פילא סבא והוא לשון
לנון שחוק כדאמר באיכה רבתי דפלי
ביהודאי פירוש ששחק ונתלולץ:
ושמואל

נחלק ספר וידבר לג׳ ספרים. מפרים הנשארים יהיו הכל ד. וכבראשי דר׳ אושעיא בפרשת אלה תולדות יצחק . פרשה פדן תניא כוותיה ייקרא אותה שבעה כנגד ספר וידבר שהוא משלים הם, אלא כר קפרא עבד מז הארון ספר בפני עצמו. יהי בנסע הארון ספר בפני עצמו, מן תמן ועד סיפיה רספרא ספר בפני עצמו. בי נצרפי, מן בתי ע״ז. ומשכחת במסכת עירובין ע"ז בפרק כל הצלמין ודף סתם. אמר רב כל שכומריז משמרין אותה ואין טועמין מפירותיה. ושמואל אמר כגון דאמרי הני תמרי נינהו . לשיכרא דבי ניצרופי ושתו ליה ביום אידם.

רבינו הננאל גליונים של ס״ת. איבעיא

אם מצילין אותן, ולא איפשיטא. ס״ת שנמחק מקום המחק אין בו קדושה. דאמרינן כי קדוש היכא קרוש. ומשום דאית טעותא בנוסחאות בהא שמעתא כתכנא כולה. ת"ש ס"ח שבלה אם יש בו ללקט פ״ה אותיות מצילין אותו ואם לאו אין מצילין. ותיפוק ליה משום גליון, כלה שאני. כלומר אם מצילין מפני הגליונין לא הוה צריך . לדקרוקי בתר פ״ה אותיות. אם לא בלה מציליו אותו מפני הגליונין אע״פ שאין בו ללכט פ״ה אותיות. ת״ש ס״ת שנמחק אם יש בו כדי ללקט פ״ה אותיות מצילין אותו ואם לאו אין מצילין אותו. ושנינן נמחק לא קא מיבעיא לז. דכי קדוש כי לא קדוש. כי קא מיבעיא

It appears that Rashi maintained that it was **permissible** for the Sages to enter this site of pagan worship, perhaps **because it was clear from their behavior that they did not intend to worship the idols**, but rather the opposite – to defend Judaism against foreign beliefs.

If so, then Rashi and Tosfos dispute the scope of the prohibition of distancing oneself from idol worship; **Rashi allows** entering sites of foreign worship in situations of manifestly-innocent intent, whereas **Tosfos forbids** entry, even under such circumstances.

Since no clear-cut ruling on this matter appears in the Shulchan Aruch, there is perhaps room to rely on Rashi's lenient position when necessary. Hence, in the case of a presidential invitation, where refusal could result in animosity and ill-will toward Jews, a rabbi may be allowed to participate in the ceremony on the basis of Rashi's lenient ruling.

(It should be noted, however, that in his commentary to Maseches Shabbos, Rashi follow the view of Tosfos, identifying *Bei Avidan* as a disputation center – rather than a place of worship – and thus Rashi's actual view on this subject is not entirely clear.)

FACTOR #4: SHITUF (JOINING)

Another possible basis for permitting entry into a church is a fascinating ruling of the Rema, in which he distinguishes between Christianity and full-blown idolatry:

Rema's glosses on the Shulchan Aruch: Orach Chaim 156:1 Rabbi Moshe Isserlis (1520–1572)

Some rule leniently and allow Jews to make partnerships with gentiles in our times, because the gentiles in our times do not swear by a foreign deity. That is to say, although they mention a foreign deity, their intent is for the Maker of heaven and earth [God], and they merely join another entity along with Him... the gentiles are not prohibited from believing in *shituf* [perceiving other entities as partners of God and worshiping them together], so it is not a problem for us to cause the gentiles to do so [by making them swear].

הגה: ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמה"ז, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בזמה"ז, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בע"א, ואף על גב דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים וד"א, ולא מצינו שיש בזה משום: ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד) דהרי אינם מוזהרין על השתוף.

According to the Rema, Christians believe in a monotheistic conception of God, although they include the worship of other "beings" in their religious system (based on the concept of the Trinity). Although the belief in *shituf* (combining the worship of God with the worship of other beings) is prohibited for Jews, **it is not prohibited for gentiles.** The Rema therefore rules that there would be no prohibition against making a business partnership with a Christian, even though this partnership could result in proceedings that require the gentile to make an oath by his God(s).

Seemingly, since the Rema **excludes Christianity from the category of outright avodah zarah**, we might be justified in invoking his ruling as a basis upon which to **permit** accepting a President's invitation to enter a church, which, according to the Rema, **would not qualify as a site of pagan worship**. Similarly, the Mateh Levi writes that one may rely on the Rama's ruling to permit contributing toward the construction of a church, as it does not, according to the Rema, have the status of a place of idolatry.

QUESTIONING THE LENIENCY OF SHITUF

In truth, however, such an argument is very difficult to sustain. Even if we acknowledge that Christian worship qualifies as *shituf* and is therefore not forbidden for gentiles, all authorities agree that *shituf* is considered idolatry for Jews, and forbidden for Jews. As such, even according to the Rema, it would be forbidden for Jews to enter a church, where *shituf* is practiced. This is reflected in a responsum of the Binyan Tziyon (Rabbi Yaakov Aharon Ettlinger, 1798–1891) where he discusses the permissibility of purchasing a church for use as a synagogue. The Binyan Tzion writes that since *shituf* is forbidden for Jews, a church must be regarded as a site of pagan worship, despite the fact that the worship practiced there is permissible for the gentiles themselves. Even if we accept the Rema's ruling concerning the status of Christians themselves as non-idol-worshipers, it stands to reason that their houses of worship (churches) must nevertheless be halachically regarded as sites of *avodah zarah*.

Indeed, Rav Moshe Feinstein rules that **it is forbidden to enter a church to view the artwork**, making no mention of any basis for leniency in light of the Rema's classification of Christianity as *shituf*.

CONCLUSION

While it is clearly forbidden, as a rule, to enter a church, four factors could potentially allow a rabbi to participate in the Presidential inauguration in the National Sanctuary:

- Karov lamalchus if we follow the first explanation offered by the Beis Yosef, that maintaining relations
 with the gentile government is permitted due to pikuach nefesh, and we assume that a rabbi's
 acceptance of a one-time Presidential invitation is included within this category.
- **Shalom hamalchus** if we follow the Magen Avraham's view, that Torah prohibitions may be waived in the interest of avoiding tensions with the gentile government.
- Manifestly innocent intent if we follow what may be Rashi's view in Gemara Avodah Zarah, that entering a house of idolatry is permissible when it is clear that there is no intent to worship.
- **Shituf** if we follow the ruling of the Mateh Levi, that a church does not have the status of a place of idol worship, in light of the Rema's classification of Christianity as mere *shituf*.

As discussed, however, each of these arguments is questionable, and subject to extensive debate amongst the *poskim*.

DISCLAIMER:

The views and opinions presented in this sourcesheet should not be taken as *halachah l'maaseh*. Before applying these halachos to real-life situations, one must consult with a competent halachic authority.